

**MAAHANMUUTTAJIEN
OPPIMISPROSESSIN
ERITYISVAATIMUKSIA AIKUISTEN
AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA**

Kyllike Ladva

**Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Ladva, Kyllike	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 28	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen ☐ saakka	
Työn nimi Maahanmuuttajien oppimisprosessin erityisvaatimuksia aikuisten ammatillisessa koulutuksessa.		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Miettinen, Raija		
Toimeksiantaja(t) -		
Tiivistelmä Kehittämishankkeessa käsiteltiin muuttuvan työelämän tuomien vaatimusten merkitystä ammatilliseen koulutukseen. Erityisesti maahanmuuttajien erityistarpeet ja heidän oppimisprosessin huomioiminen olivat tarkastelun aiheena. Kehittämishankkeessa pohdittiin, mitä vaaditaan ammattiopettajalta, kun hän kohtaa työssään maahanmuuttajaopiskelijan. Kehittämishankkeessa tarkasteltiin lähemmin maahanmuuttajien uuteen kulttuuriin sopeutumiseen liittyviä kysymyksiä: identiteetin rakentumista, akkulturaatioprosessia ja itsetunnon merkitystä itseohjautuvuuteen. Mikä on akkulturaatio ja miten se vaikuttaa opiskelijan asennoitumiseen oppimisprosessiin. Seurattiin maahanmuuttajan oppimisprosessia konstruktivisen oppimiskäsityksen lähtökohdista käsin. Miten opettaja voisi tukea maahanmuuttajaa opinnoissaan, niin että hänen asenteensa tukisi oppimismenestystä ja sisäinen motivaatio vahvistuisi. Maahanmuuttajien itseohjautuvuutta tulee tukea, niin että hän pystyy itse määrittelemään erityistarpeitaan ja pyytämään apua. Kehittämishankkeeni tavoitteena oli tuoda esille maahanmuuttajien oppimisprosessiin vaikuttavia tekijöitä, kiinnittää erityisesti opettajien huomio maahanmuuttajissa piilevään potentiaaliin ja häivyttää ennakkoluuloja maahanmuuttajia kohtaan.		
Avainsanat (asiasanat) maahanmuuttajat, itseohjautuvuus, identiteetti, aikuisopetus, akkulturaatio		
Muut tiedot		

Date
31/5/2007

Author(s) Ladva, Kyllike	Type of Publication Development project report	
	Pages 28	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	
Title Special requirements of the immigrants' learning process in professional adult education		
Degree Programme Teacher Education College		
Tutor(s) Miettinen, Raija		
Assigned by		
Abstract <p>The affects of the constantly changing working life were processed for the professional education in the development project. Particularly reviewing immigrants' special needs and paying attention to their learning process was the main focus of the subject. It was considered what the demands for teachers are when they face an immigrant student at the work.</p> <p>The primary questions were to how an immigrant adapts to a new culture. For example how immigrants build their own identity, acculturation and significance of self-esteem for self-direction. What is acculturation and how it affects students learning process orientation?</p> <p>Immigrants learning process was observed from the constructive perception point of view. How teacher could support immigrant in his studies towards more successful learning process and increase self motivation. Immigrants self guidance should be supported so they could define their special needs and ask for help when needed.</p> <p>The development projects aim was to bring fort the issues which are related to a learning process of an immigrant student. All in all, vanishing assumptions towards immigrants and focusing teachers on the hiding potential of the immigrants were the most important issues.</p>		
Keywords immigrants, self-direction, identity, adult education, acculturation		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

SISÄLTÖ	1
1 JOHDANTO	2
2 SUOMALAINEN TYÖELÄMÄ TULEVAISUUDEN HAASTEIDEN EDESSÄ	4
2.1. Työelämän muutokset ja muutosten asettamat vaatimukset ammattilliselle aikuiskoulutukselle	5
2.2. Maahanmuuttajat merkittävänä työvoimapotentiaalina	8
2.3. Asenneilmapiiri maahanmuuttajia kohtaan	10
3 MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJA AMMATILLISESSA AIKUISKOULUTUKSESSA	12
3.1. Maahanmuuttajan kehittyminen itseohjautuvaksi opiskelijaksi	13
3.2. Integraatioprosessi, identiteetti ja itsetunto	16
3.2.1. Integraatioprosessi	16
3.2.2. Identiteetti	18
3.2.3. Itsetunto	19
4 MAAHANMUUTTAJIEN OPPIMISPROSESSIN ERITYISVAATIMUKSET KONSTRUKTIVISTISEN OPPIMISKÄSITYKSEN VALOSSA	21
5 POHDINTA	25
LÄHTEET	27

1. Johdanto

1990-luvun alusta alkaen Suomessa on tapahtunut paljon. Lyhyessä ajassa suuret muutokset ovat ravistelleet yhteiskuntaa ja tuoneet ihmisten ennakoitavissa olevaan arkipäivään epävarmuuden tunteen omasta työpaikasta. Samalla maahan on muuttanut erilaisista kulttuureista ihmisiä, joihin pitäisi osata suhtautua.

Opettajillakin voi olla erilaisia kokemuksia maahanmuuttajista ja pohtimisaihetta, miksi he käyttäytyvät niin kuin käyttäytyvät. Olen kahvipöytäkeskusteluissa useinkin valottanut asiaa maahanmuuttajan näkökulmasta.

Olen itse muuttanut Suomeen paluumuuttajana. Isäni on virolainen ja äitini inkerinsuomalainen. Vironkielisestä lukiosta valmistuttuani lähdin opiskelemaan suomea ja venäjää pääaineena Venäjän Karjalaan Petroskoihin. Suomeen muutin paluumuuttajana v. 1992. Joten omakohtaista kokemusta minulla on kolmesta eri kulttuurista ja maahanmuuttajien ongelmat ovat lähellä sydäntäni. Vaikka me olemme kaikki erilaisia yksilöitä, on minun helppo samastua maahanmuuttajaopiskelijoiden ongelmiin.

Yli kymmenen vuoden ohjaavan kouluttajan kokemuksella uskallan esittää, että suomen kielen taidon lisäksi maahanmuuttajien heikon työllistymisen taustalla on joko ammattitaidon tai itseluottamuksen puute. Lyhyelläkin ammatillisella koulutuksella saadaan aikaiseksi täsmäosaamista ja samalla työllistymismahdollisuudet kasvavat.

Valitettavasti olen kohdannut sellaista asennetta opettajienkin keskuudessa, että maahanmuuttajaopiskelijoista on vaan harmia. Paljon helpompaa on valita ryhmään tuttuja/turvallisia suomalaisia, joiden kanssa tiedetään miten toimia. Outo ja vieras voi olla vähän pelottavaakin. Maahanmuuttajien opettajalta vaaditaan aina vähän enemmän kuin vaan alansa ammattitaidon opettamista. Mutta se työ myös palkitaan ja onnistumisen välitön ilo antaa henkisiä resursseja opettajalle kuin opettajalle.

Haluan kehittämishankkeellani tarkastella oppijan oppimisprosessia maahanmuuttajan lähtökohdista käsin. Toivon, että työni antaa välineitä maahanmuuttajaopiskelijoiden monikulttuurisen identiteetin tukemiseen.

Toisessa kappaleessa käsittelen suomalaisen työelämän muutoksia ja tulevaisuusnäkyviä kahdesta suunnasta. Ensinnäkin millaisia vaatimuksia ammatilliselle koulutukselle asetetaan tulevaisuudessa. Toisaalta on työvoiman takaamiseksi suunnatuilla toimenpiteillä vaatimuksia ja odotuksia aikuiskoulutukselle.

Kolmannessa kappaleessa tarkastelen lähemmin maahanmuuttajien uuteen kulttuuriin sopeutumiseen liittyviä kysymyksiä: identiteetin rakentumista, akkulturaatioprosessia ja itsetunnon merkitystä itseohjautuvuuteen.

Neljännessä kappaleessa seuraan maahanmuuttajan oppimisprosessia konstruktiiivisesta lähtökohdista käsin. Miten opettaja voisi tukea maahanmuuttajaa opinnoissaan, niin että hänen asenteensa tukisi oppimismenestystä ja sisäinen motivaatio vahvistuisi.

Koska me olemme hyvin erilaisia ja erilaisessa elämäntilanteessa, niin tarpeetkin ovat yksilöllisiä. Vaikka yleistykset ovat vaarallisia ja itsekin kyllästyn joskus aina maahanmuuttajana kantani esittämään, on asioita, jotka jokaisen opettajan tulee ottaa huomioon, kun kohtaa ihmisen, joka on tullut Suomeen erilaisesta kulttuuritaustasta.

2. Suomalainen työelämä tulevaisuuden haasteiden edessä

Työelämän murroksesta ovat tietoisia kaikki, laman jälkeinen Suomi on taloudellisesti menestynyt, mutta työelämään liittyvät henkiset paineet puhuttavat ihmisiä. Ihmisten valmiudet kohdata muutoksia ja toimia uudella tavalla erilaissa organisaatiomuutoksissa eivät vastaa työelämän vaatimuksiin.

Työnantajat korostavat rekrytoinneissa yhä useammin yhteistyötaitoja ja vuorovaikutustaitoja. Verkostoituminen on jo arkipäivää ja se edellyttää avointa mieltä ja kommunikointitaitoja erilaisten kulttuurien edustajien kanssa. Työelämä tulee monikulttuuriseksi kovaa vauhtia ja erilaisten ihmisten on tultava toimeen samassa työyhteisössä.

Käsittelen tässä kappaleessa millaisena tutkijat näkevät suomalaisen työelämän tulevaisuudessa. Ammatillisen koulutuksen on vastattava näihin vaatimuksiin ja oltava kehittämässä yhdessä työelämän kanssa uusia skenaarioita.

Millaista tulevaisuuden ammattilaista aikuiskoulutus tulevaisuudessa kouluttaa?

2.1. Työelämän muutokset ja muutosten asettamat vaatimukset ammatilliselle aikuiskoulutukselle

Muuttuva työelämä ja sen vaatimukset tuovat mukanaan paljon haasteita yksittäisen ihmisen näkökannalta: tulevaisuuden ennakointi on vaikeampaa ja epävarmuus lisääntyy. Yleinen huoli ammattiuraa suunnittelevien keskuudessa on, pärjääkö minä yksilönä tulevaisuudessa. Miten käy hyvinvointiyhteiskunnan, kun tuotanto siirtyy edullisemmän työvoiman maihin ja väestön ikärakenne muuttuu radikaalisti?

Elinkeinoelämän keskusliiton teettämän laajan tutkimustyön loppuraportissa Tulevaisuusluotain esitellään, että tulevaisuudessa muuttuvat vielä nytkin tavoiteltavat suoraviivaiset elämäkulut ja pitkät työurat saman työnantajan palveluksessa harvinaisiksi. (Tulevaisuusluotain, 2006)

Työministeriön teettämässä työpoliittisessa tutkimuksessa korostetaan myös yksilöllisyyttä ja ammattiosaajien sitoutumista työpaikkansa sijaan oman työmarkkina-asemansa parantamiseen. Uudistuneen työn motiivinsa turvin sen sisäistäneet työntekijät toimivat työssään parhaan taitonsa mukaan ja työskentelevät kulloisenkin työnantajansa tavoitteiden mukaisesti, vaikka työsuhteet olisivatkin suhteellisen lyhytkestoisia eikä sitoutumista työpaikalle juuri tapahtuisi. (Työvoima 2025, 2007)

Oman osaamisen kehittämiseen ja urasuunnitteluun on kiinnitettävä huomiota koko opiskeluprosessin aikana, että se jatkuisi luonnollisesti työelämässä. Itsetuntemus ja reflektiivinen ajattelu ovat arvokkaita ominaisuuksia tukemaan ihmistä muuttuvassa työelämässä.

Tulevaisuuden yrityksissä työskentelee osaajia, joiden työtehtävät painottuvat joko ratkaisujen toteuttamiseen (tekijät), osaamisen soveltamiseen asiakkaan tarpeiden mukaisesti (soveltajat) tai kehittämiseen ja uuden luomiseen (näkiäjät). Eri ammattiryhmien rajat hämärtyvät ja työtehtävät muuttuvat laaja-alaisemmiksi. Uuden luominen perustuu oman osaamisen jakamiseen, yhdessä kehittämiseen ja jalostamiseen. (Tulevaisuusluotain, 2007)

Vuorovaikutustaidot, avoimuus, toisten kunnioittaminen ja erilaisuuden salliminen ovat ominaisuuksia, joihin pitäisi oppimisprosessissa kiinnittää huomiota. Monipuolinen toiminta, joka toteutetaan hyväntahtoisessa mutta inspiroivassa vuorovaikutuksessa, antaa opiskelijalle eväät oppimiseen. Jos opetus-oppimisprosessit hahmotetaan ihmisen toimintaprosesseiksi, niin koulutuksen tavoitteena on ihmisten elämänstrategioiden mielekäs muuttuminen jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnallisissa ja kansainvälisissä tilanteissa. (Rauste- von Wright, von Wright, Soini, 2003, 12- 13)

Kansallisessa tietoyhteiskuntastrategiassa on määritelty tahtotila vuodelle 2015: Suomalaisia työyhteisöjä leimaa avoimuuden ja luottamuksen ilmapiiri, mikä mahdollistaa tarvittavien uudistuksien läpiviennin, vanhojen toimintamallien uudistamisen sekä uusien innovaatioiden synnyn. Uudistamisessa hyödynnetään henkilöstön resursseja organisaatioiden kaikilla tasoilla. Koulutusjärjestelmän ulkopuolinen oppiminen on tunnustettu osana meritoitumiskäytäntöä.

Suomessa on toteutettu työajan uudelleen määrittely, jossa liikkuvalla työllä, etätyöllä ja muulle joustotyöllä on luotu kansalliset pelisäännöt. Työelämän kulttuuri suosii monimuotoista työntekoa. Työn, perhe-elämän ja vapaa-ajan yhteensovittamiseen on luotu joustavat, kulloistakin elämäntilannetta myötäilevät mallit.

Elinikäinen oppiminen on osa arkipäivää. Työyhteisöt huolehtivat työntekijöidensä ammattitaidon ja osaamisen ylläpitämisestä ja kehittämisestä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa yksilön omaa vastuuta unohtamatta. Käytössä olevat palkitsemis- ja kannustejärjestelmät tukevat omaehtoista oppimista ja ammattitaidon kehittämistä. Tietoverkoissa on tarjolla kattavasti avoimia oppimisympäristöjä ja -aineistoja. Aikuis- ja henkilöstökoulutus tarjoavat monipuolisia kouluttautumismahdollisuuksia. (Kansallinen tietoyhteiskuntastrategia, 2007, 36- 37)

Yritykset verkostoituvat ja uusissa monialaisissa innovaatioverkostoissa syntyy uusia innovaatioita. Siksi yritykset tarvitsevat tasapainoisesti erikoisosaajia ja osaamisen yhdistäjiä. Tulevaisuuden menestysklusterit

rakentuvat luovien ihmisten ympärille. Luovuuden ohella yrittäjäyys, rohkeus ja terve itsetunto ovat keskeisiä menestystekijöitä. (Tulevaisuusluotain 2006)

Edellä mainitun perusteella voidaan korostaa, että itseohjautuvuus ei ole opiskelijalle tärkeä ominaisuus ainoastaan pärjätäkseen opinnoissaan, vaan ennen kaikkea olennainen osa ammatti-identiteettiä, taito, jota ammatillisessa koulutuksessa kehitetään.

Reflektiivinen, itseohjautuva, osaamisensa kehittämistä vastuun kantava työntekijä, joka hyödyntää luovuuttaan ja on avoin kaikelle uudelle. Taito nähdä asioita vähän eri lailla, uudella tavalla on itsestäänselvyys maahanmuuttajille, joilla on kokemusta erilaisista toimintaympäristöistä. Miksei hyödynnettäisi heitä myös oppimisprosessissa. Monet työnantajat ovat jo löytäneet maahanmuuttajat kuin tuoreen potentiaalin raikastamaan toimintaansa.

2.2. Maahanmuuttajat merkittävänä työvoimapotentialina

Ulkomaalaisten osuus työvoimasta on Suomessa noin 3 % koko työvoimasta, joka on kansainvälisesti ajatellen vähäistä. Väestön ikääntymisen vuoksi työikäinen väestö alkaa vähentyä vuoden 2010 tienoilla. Yhtenä osaratkaisuna ongelmaan on ulkomaalaisen työvoiman houkutteleva Suomeen.

Tilanteessa, kun kilpailu työvoimasta kasvaa, ovat etulyöntiasemassa ne työnantajat, jotka ovat tietoisesti kehittäneet Suomessa jo asuvien maahanmuuttajien rekrytointia ja valmentaneet työyhteisöjään ottamaan vastaan erilaisista kulttuureista lähtöisin olevia työntekijöitä. (Työvoima 2025, 2007)

Suomeen muuttavat ulkomaan kansalaiset muodostavat merkittävän työvoimapotentialin, mutta Suomi joutuu kilpailemaan liikkeellä olevasta työvoimasta EU:n sisällä. Kielitaitovaatimusten ja ilmaston olosuhteiden takia Suomeen ei ole helppo saada osaavia asiantuntijoita.

Työministeriön ja opetusministeriön yhteinen virkamiestyöryhmä katsoo, että

- työvoiman saatavuuden ja työvoimatarpeen kehityksen kannalta kaikkein kiireellisintä on tällä hetkellä aktivoida työperusteista maahanmuuttoa ja tukea maahanmuuttajien työllistymistä rakennus- ja metalliteollisuudessa, palvelualalla sekä terveydenhuollossa ja vanhustyössä. Lähivuosina työvoimatarve laajenee muille aloille.

- ikärakenteen kehitys sekä työelämän muutokset ja kansainvälistyminen johtavat lähivuosina siihen, että Suomessa monilla aloilla ja koko työelämän laajuisesti tarvitaan nykyistä enemmän maahanmuuttajaväestöä työvoiman saatavuuden turvaamiseksi, innovaatiotoiminnan vauhdittamiseksi, yrittäjyyden lisäämiseksi sekä työelämän uudistamiseksi.

- ne koulutukselliset toimenpiteet, joilla tuetaan valtaväestön työllistymistä ja ammatillista ja alueellista liikkuvuutta, eivät riitä. Tarvitaan välttämättä lisäresursseja ja erillisiä toimenpiteitä sekä työhön tulevien että maassa

olevien maahanmuuttajien koulutukseen. (Työmaa 2008 – 2012)

Maahanmuuttajat voivat olla työmarkkinoiden voimavara jo senkin tähden, että heillä on suomalaisesta kulttuurista eroava näkökulma ja erilainen tapa tehdä asioita. Sama asia voi toimia myös esteenä työllistymiselle. Siksi tulisi kiinnittää huomiota suomalaisessa yhteiskunnassa esiintyviin asenteisiin. Suvaitsevaisuutta tarvitaan, että Suomi olisi houkutteleva vaihtoehto maahanmuuttajille.

2.3. Asenneilmapiiri maahanmuuttajia kohtaan

Maahanmuuttajien kotoutumiseen ja hyvinvointiin vaikuttavat vahvasti valtaväestön asenteet. Suomen valtion virallinen kotouttamispolitiikka tukee maahanmuuttajien integroimista yhteiskuntaan. Suomalaisten asenteet ulkomaista työvoimaa kohtaan ovatkin muuttuneet aiempaa myönteisemmiksi. Vuosina 1993- 2003 kielteiset asenteet ulkomaalaisten työnhakijoiden vastaanottamiseen vähenivät 61 prosentista 38 prosenttiin. (Jaakkola, 2005, 126)

Eurobarometri-kyselytutkimuksessa vastaajilta kysyttiin kuinka rasistisina he itseänsä pitävät. Suomalaiset pitivät itseään hieman rasistisempina kuin EU-kansalaiset keskimäärin:

10 prosenttia suomalaisista ja 9 prosenttia muista EU-kansalaisista piti itseään ”hyvin rasistisena”, 25 prosenttia ”melko rasistisena” (EU 24 %), 43 prosenttia ”hieman rasistisena” (EU 33 %), ja vain 22 prosenttia suomalaisista koki ettei ole lainkaan rasistinen (EU 34 %)

Tutkimuksen tulokset voi vetää yhteen seuraavasti:

- Joka toinen (50 %) maahanmuuttaja on Suomessa asumisaikanaan (keskimäärin 8 vuotta) kokenut syrjintää työhön pääsyssä etnisen taustansa vuoksi;
- Joka neljäs (24 %) maahanmuuttaja on kokenut työuralla etenemiseen liittyvää syrjintää;
- Joka kolmas (31 %) työssä ollut maahanmuuttaja on joutunut työpaikallaan rasistisen häirinnän kohteeksi, useimmiten työtoverien taholta;
- Joka neljäs (24 %) maahanmuuttaja on joutunut solvauksen kohteeksi viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana;
- Joka kymmenettä (10 %) maahanmuuttajaa on uhkailtu ja kuusi prosenttia (somaleista 20 prosenttia) on joutunut fyysisen hyökkäyksen kohteeksi viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana;
- Joka neljäs (25 %) maahanmuuttaja on ainakin kerran kokenut syrjintää
- asuntomarkkinoilla;
- Joka neljäs (26 %) maahanmuuttaja on joutunut naapurinsa ahdistelemaksi;

- 12 prosenttia maahanmuuttajista ei ole päässyt ravintolaan, baariin tai yökerhoon alkuperänsä vuoksi. (Makkonen 2003, 31)

Maahanmuuttajat eivät muodosta rasismien kokemisen suhteen yhtenäistä ryhmää. Maahanmuuttajat voidaan kokemustensa perusteella jakaa kolmeen eri ryhmään:

- ensimmäinen ryhmä muodostuu länsimaalaisista maahanmuuttajista, jotka eivät juuri koe rasistista häirintää ja jotka ovat haluttua työvoimaa.
- Toinen ryhmä koostuu muun muassa virolaisista, venäläisistä ja vietnamlaisista, jotka kokevat rasistista häirintää, työ- ja muuta syrjintää, mutta eivät juurikaan rasistista väkivaltaa.
- Kolmanteen ryhmään kuuluvat arabit, turkkilaiset ja afrikkalaisperäiset maahanmuuttajat, jotka kokevat yhtä paljon syrjintää ja rasistista häirintää kuin edellisenkin ryhmä, mutta joka joutuu ryhmistä selvästi useimmin vakavien rasististen rikosten kohteeksi.

(Rasismi Suomessa 2000 – tutkimusraportti)

Tutkimuksen mukaan henkilökohtaiset kontaktit Suomessa asuviin ulkomaalaisiin ovat lisääntyneet ja nämä kontaktit korreloivat myönteisiin asenteisiin niin ulkomaalaista työvoimaa ja pakolaisia kuin kaikkia tutkimuksessa mainittuja kansallisuusryhmiä kohtaan. Vaikka se onkin rohkaiseva tendenssi, joutuvat maahanmuuttajat tällä hetkellä kamppailemaan ennakkoluulojen ja kielteisten asenteiden verkossa.

Tämän katsauksen tarkoitus on valottaa sitä ympäristöä ja ilmapiiriä, missä maahanmuuttajaopiskelija arkielämässä liikkuu ja mitä saattaa kokea.

3. Maahanmuuttajaopiskelija ammatillisessa aikuiskoulutuksessa

Maahanmuuttajista suurin osa, etenkin entisen Neuvostoliiton alueilta ja ns. kolmansista maista muuttaneet, kohtaa Suomessa koulutustaan aloittaessa aivan erilaisen oppilaitosmaailman.

Useissa kulttuureissa opettaja on kiistaton auktoriteetti, jonka sanomaa ei voida kyseenalaistaa. Opettaja tietää kaiken, myös sen, tietääkö opiskelija. Itsearviointi on vieras käsite, koska opettaja arvioi ja antaa arvosanat. Ulkoinen arviointi on hyvin tärkeää, sillä mitataan oppijan kyvykkyys.

Vastuun siirtyminen opiskelijalle ja opettajan roolin muuttuminen tiedon jakajasta tiedon saannin mahdollistajaksi ja ohjaajaksi ei tapahdu hetkessä. Uuden oppimiskäsityksen omaksuminen ja kognitiivisten taitojen kehittäminen vie aikansa. Vastahakoisuuteen törmätään usein. Onhan aikuisen oppijan passiivinen rooli ensisilmäyksellä helpompi vaihtoehto. Ei tarvitse, kun olla tunnilla tarkkana, tehdä muistiinpanoja ja oppia opettajan esittämät asiat.

Suomessa on tästä behavioristisesta oppimiskäsityksestä luovuttu ja siirrytty konstruktivistiseen ajatteluun. Konstruktivisessa oppimisprosessissa oppija konstruoi, rakentaa tietoa kokemusten kautta, valikoi ja tulkitsee informaatiota ja jäsentää sitä aikaisempiin tietoihinsa ja näkemyksiinsä nivoutuneena. Ihmistä ei nähdä ”tabula rasana”, vaan hänellä on aikaisemmista tiedoista, taidoista ja asenteista muovautunut kognitiivinen rakenne, joka toimii perustana uuden tiedon käsittelylle ja tulkinnalle.

3.1. Maahanmuuttajan kehittyminen Itseohjautuvaksi opiskelijaksi

Itseohjautuva opiskelija, joka osaa arvioida omaa oppimistaan, osaa myös olla vaikuttamassa oikealla tavalla oman oppimisprosessin suunnitteluun. Näin hän muodostaa tasavertaisena asiantuntijana opettajan kanssa hyvän työparin. Opettaja on oman aineensa asiantuntija ja opiskelija oman oppimisensa asiantuntija.

Maahanmuuttajien itseohjautuvuutta tulee tukea erityisesti senkin takia, että hän pystyisi esille tuomaan kokemia erityistarpeitaan. Esim. suomen kielen itsenäinen lisäopiskelu ja siihen tarvittavan lisäohjauksen pyytäminen.

Opettajalla on pedagoginen vastuu löytää oikeat menetelmät ja vastata opiskelijan esittämiin haasteisiin. Opettajan on myös ohjattava opiskelija itseohjautuvuuteen eikä vaan vaatia sitä.

Myös henkilökohtaistamisprosessin onnistumisen kannalta on todella tärkeätä, että opiskelija sitoutuisi oppimisensa suunnitteluun ja kantaisi siitä vastuuta. Seuraavassa kuvataan itseohjautuvan oppijan piirteitä, jotka Koro (1993, 35) on ottanut esimerkiksi Skagerilta (1984).

1. *Itsensä hyväksyminen oppijana.* Tämä piirre liittyy läheisesti oppijan minäkuvaan ja se kehittyy ainoastaan monien myönteisten oppimiskokemuksien avulla. Siksi on tärkeätä huomioida, että erityisesti opiskelun alkuvaiheessa maahanmuuttajaopiskelija saisi kykyjään vastaavia tehtäviä. Koska hän toivoo opettajan arviointia, niin se on annettava henkilökohtaisesti, niin että hän varmasti ymmärtää sen arvioinniksi.

2. *Suunnitelmallisuus* on kykyä määrittää omat oppimistarpeensa, asettaa niiden pohjalta tavoitteensa ja valita oikeat ja joustavat keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämän oppiminen on hyvä aloittaa hyvin konkreettisista ja pienistä tavoitteista. Esim. miten opin tämän päivän kolme uutta suomenkielistä sanaa.

3. *Sisäinen motivaatio* on kiinnostumista oppimisesta, vaikka ulkoinen kontrolli, palkkiot tai rangaistukset puuttuvat. Maahanmuuttajaopiskelijan oppimismotivaation ylläpitämiseen tarvitaan opettajan/ohjaajan tukea sitä useammin mitä vaikeimmassa elämäntilanteessa hän on tai mitä heikompi lähtökielitaito on.

4. *Sisäinen arviointi* tarkoittaa oppijan kykyä arvioida oma oppimistaan, mutta myös kykyä ottaa vastaan puolueetonta arviointia ulkopuoliselta arvioitsijalta. Kritiikin kohtaaminen ei ole helppoa. Aasialaisessa kulttuurissa erityisesti varjellaan kasvojen säilyttämistä ja vältetään suoraa kielteistä kritiikkiä.

5. *Avoimuus uusille kokemuksille* tarkoittaa itseohjautuvan oppijan kykyä avoimuuteen, uteliaisuuteen, ongelmien epävarmuuden sietoon sekä leikkimielisyyteen oppimisessa. Pyrkimys tehdä oikein ja huono virhesietokyky saattaa rajoittaa ainakin alkuvaiheessa luovuuden käyttöönottoa oppimisprosessissa.

6. *Joustavuus* on valmiutta muuttaa tarvittaessa opiskelun tavoitteita ja opiskelutapoja sekä kokeilla uusia ratkaisuja. Silloin kun opiskellaan uusia käsitteitä vieraalla kielellä, kokeillaan erilaisia oppimisstrategioita. Opettajan tuki ja ohjaus ovat erittäin tärkeitä, ettei tulisi pettymyksiä opiskelun alkuvaiheessa ainoastaan väärin opiskelutapojen takia.

7. *Itsenäisyys* on rohkeutta kyseenalaistaa normaalisti hyväksytyt oppimisen olosuhteet ja muuttaa niitä kuitenkin yhteisön ja oman itsensä kannalta mielekkäiksi.

Koro kytkee tekstissään itseohjautuvuuteen elinikäisen oppimisen kokonaisuuden. Ihmisen päivittäinen elämä ja oppiminen pitää saada luonnolliseksi, jatkuvaksi tapahtumaksi, koska suurin osa aikuisen oppimisesta tapahtuu perinteisten koulutuspalvelujen ulkopuolella kuten työssä, perheen parissa ja harrastuksissa. Maahanmuuttajien suomen kielen taito karttuu sitä nopeammin mitä enemmän hän käyttää kieltä oppilaitoksen ulkopuolella.

Ihmisolemukseen kuuluu pyrkimys kehittyä koko elämän ajan ja halu oppia säilyä läpi eliniän. Toisaalta tarve elinikäiseen oppimiseen perustuu yhteiskunnan nopeaan ja vaikeasti ennustettavaan muuttumiseen kaikilla elämän alueilla.

Itseohjautuvuus on ymmärretty psyykkiseksi ominaisuudeksi, joka saa edellytyksensä lapsuudessa ja nuoruudessa, mutta kehittyy lopulliseen määräänsä vasta aikuisuudessa. Itseohjautuvuus on myös kriittistä tietoisuutta itseä ohjaavista tekijöistä, siis myös tietoisuutta omasta itseohjautuvuudesta ja toiminnasta oppijana (Koro, 1993b).

Hyvin eritasoisten opiskelijoiden ohjaamisen haasteena ovat opettajien resurssit. Vaikka kuinka hyvin opettaja tunnistaisi opiskelijoiden tarpeet ja osaamisen kehitysvaiheet, todelliseen opintojen eriyttämiseen ei aina löydy resursseja.

Oppilaitoksen toimintamalleista ja käytänteistä riippuen voitaisiin maahanmuuttajien oppimisprosessin tukemisessa ja oppimaan oppimisessa hyödyntää ohjaavia kouluttajia.

Itseohjautuvuuden tukeminen ja itsetunnon vahvistaminen ovat ohjaavien koulutusten keskeisiä toimintakenttiä. Opiskelijoiden elämäntilanteet, tavoitteet ja valmiudet ovat hyvin erilaisia, mikä toisaalta mahdollistaa ryhmässä tapahtuvan reflektion hyödyntämisen ja sosiaalisten vuorovaikutustaitojen kehittämisen. Kouluttajan rooli ohjaavassa koulutuksessa on osallistujien yksilöllisen etenemisprosessin mahdollistaja. Opiskelijat itse määrittelevät tavoitteensa, mutta tarvitsevat siinä ohjauksellista apua.

3.2 Integraatioprosessi, identiteetti ja itsetunto.

Jokainen maahanmuuttaja on yksilö vahvuuksine ja heikkouksineen ja toivoo, että hänet sellaisenaan hyväksyttäisiin. Kuitenkin maahanmuuttajan paremmaksi ymmärtämiseksi ja hänen tarpeiden huomioimiseksi on tärkeitä tietää prosesseista, joita uuteen kulttuuriympäristöön muuttanut henkilö käy läpi.

3.2.1. Integraatioprosessi

Alitolppa- Niitamo käyttää akkulturaatioprosessin esittelyssä paljon lainatun Berry, J.W. määritelmää:

Kulttuuriin sopeutumisella eli akkulturaatiolla tarkoitetaan ilmiötä, jossa ryhmät, joilla on erilainen kulttuuritausta, tulevat suoraan, jatkuvaan kontaktiin toistensa kanssa, ja sen seurauksena joko kummankin tai vain toisen ryhmän kulttuurissa tapahtuu muutoksia. (Alitolppa-Niitamo, 1993, 32)

Alitolppa-Niitamo esittää paljon lainatun Berry & Kimin (1988) kuvion:

Neljä akkulturaation mallia, jotka perustuvat kahteen maahanmuuttoon liittyvään perusasenteeseen.

ASENNE 1

Koetaanko oman kulttuuri-identiteetin ja omien kulttuuripiirteiden säilyttäminen tärkeäksi

kyllä

ei

ASENNE 2

Koetaanko suhteiden luominen muihin

kyllä

integraatio

sulautuminen

ryhmiin tärkeäksi?

ei

eritäytyminen

syрjäytyminen

(Alitolppa-Niitamo, 1993, 34)

Sopeutumisvaiheessa maahanmuuttaja punnitsee etnisen ryhmänsä kulttuurinsa ja uuden isäntämaan kulttuurin asenteita, normeja ja käyttäytymismalleja. Tällöin moni itsestäänselvyytenä pidetty asia joutuukin kyseenalaiseksi ja toisaalta ennenkuulumattomina pidetyt asiat tulevat hyväksytyksi. Tämä koettelee maahanmuuttajan identiteettiä, tunnetta siitä, mitä hän on. (Alitolppa-Niitamo, 1993, 32)

Karmela Liebkind (1994, 27- 28) tarkastelee akkulturaatio-prosessia yksilön etnisen identiteetin kannalta, jolloin keskeisiksi tekijöiksi nousevat suhtautumistapa itseän, toisiin oman etnisen ryhmän jäseniin, muiden vähemmistöjen edustajiin sekä enemmistöryhmän jäseniin. Suhtautumistavan positiivisuudesta / negatiivisuudesta riippuen yksilö käy läpi eri vaiheita.

1) Konformisuusvaihe merkitsee alistumista valtakulttuurin ylivoimaan eli kaikki enemmistökulttuuriin liittyvä nähdään hyvänä ja omaan kulttuuriin liittyvä pahana. Seurauksena on huono itsetunto ja pyrkimys välttää oman etnisen ryhmän jäseniä. Berryn nelikentässä tämä vaihe vastaa sulautumisen vaihtoehtoa.

2) Ristiriitavaiheessa oleva yksilö ei pysty kokonaan sulattamaan valtaväestön aliarviointia, vaan on tietoinen, että sekä valtayhteisön että hänen omassa kulttuurissaan on hyvät ja huonot puolensa.

3) Uppoutumisvaihe merkitsee vain oman kulttuurin hyväksymistä ja kaiken valtayhteisön kulttuuriin liittyvän torjumista, jolloin myös suhtautuminen valtakulttuurin jäseniin on vihamielistä ja epäluuloista. Yksilön oma itsetunto on hyvä ja hän on ylpeä taustastaan. Tämä vaihe muistuttaa Berryn nelikentän eristäytymisen vaihtoehtoa. Uppoutumisvaihe on psyykkisesti rasittava ja usein se on vastareaktio konformisuusvaiheen valtakulttuurin kokonaisvaltaiselle ihannoinnille.

4) Itsetutkiskeluvaiheelle on ominaista, että yksilö alkaa tarkastella kriittisesti myös oman ryhmänsä tiettyjä piirteitä ja ominaisuuksia. Ryhmäsolidaarisuus ei ole enää ainoa oikea vaihtoehto, vaan myös henkilökohtaisen riippumattomuuden tarve kasvaa. Tällöin yksilö alkaa huomioida myös valtakulttuuriin liittyviä hyväksyttäviä asioita.

5) Bikulturalismin vaihe merkitsee sisäisen varmuuden saavuttamista. Tälle vaiheelle tunnusomaisia piirteitä ovat sekä enemmistökulttuurin että vähemmistökulttuurin eri osien arvostaminen ja hyvän itsetunnon saavuttaminen siten, että yksilö on ylpeä juuristaan, mutta tietoinen myös omasta itsenäisyydestään ja riippumattomuudestaan. Berryn nelikentistä tätä muistuttaa integraation vaihtoehto.

Vaiheet eivät kuitenkaan aina etene suoraviivaisesti, vaan yksilön elämäntilanne vaikuttaa suhtautumistapaan. Akkulturaatio ja integraation kohdalla onkin aina muistettava niiden luonteen prosessinomaisuus eli tilanne muuttuu koko ajan, eikä edes tavoitteena voida pitää staattisuuden saavuttamista.

Maahanmuuttajan oppimisprosessia seurattaessaan ja ohjattaessaan voivat syyt hänen käyttäytymiseen löytyä edellä esitetystä vaiheista. Tavallisesti maahanmuuttajat pystyvät hyvin helposti määrittelemään, milloin he kokivat olevansa missä akkulturaatio-vaiheessa ja kuinka jyrkkä se käyrä oli.

Voi hyvin ymmärtää, että uppoutumisvaiheessa on vaikeata hyväksyä mitään uusia oppimisstrategioita. Vastarinta on heti taattu. Mutta se ei ole opiskelijan pysyvä ominaisuus, vaan tälle elämänvaiheelle tyypillinen käyttäytymismalli.

3.2.2. Identiteetti

Maahanmuuttajan identiteetti joutuu joka tapauksessa koetukselle. Sen kaksi sisältöä ovat: *henkilökohtainen identiteetti*, joka on kokoelma yksilöllisiä piirteitä, jotka erottavat yksilön muista saman ryhmään kuuluvista jäsenistä ja *sosiaalinen identiteetti*, kokoelma yleisiä piirteitä, jotka sitovat yksilön kulttuuriin ja sosiaalisiin ryhmiin.

Sosiaalinen identiteettimme koostuu kaikista niistä ryhmistä, joihin kuulumme ja samastumme. Sosiaalinen identiteetti voi kohentaa tai laskea yksittäisen henkilön henkilökohtaista itsetuntoa. Identiteetin tärkeimpiä ominaisuuksia on se, että se muuttuu. (Liebkind 1988, s.68- 72)

Outi Lepola on tutkinut Suomen maahanmuuttopoliittista keskustelua ja kiinnittänyt huomiota suomalaisuuden käsitteeseen. Suomalaiseksi

määritellään äidinkielenään suomea puhuvat henkilöt tai ainakin sellaisesta periytyvät.

Ja vaikka maahanmuuttaja asuisi Suomessa pitkään, oppisi kielen ja saisi Suomen kansalaisuuden, hänestä ja hänen lapsistaan (myös Suomessa syntyneistä) käytetään kuitenkin sanaa ulkomaalainen, joka on luonnollinen vastakohta suomalaiselle. Edes Suomessa syntyneille lapsille ei suoda tutkimuksen mukaan tulla suomalaiseksi vaan käytetään termiä maahanmuuttajataustainen.

Monokulttuurisen Suomen on vaikea tulla suvaitsevaksi ja hyväksyä erilaisuus. (Lepola, 2000, 367- 370)

3.2.3. Itsetunto

Vahva itsetunto vaikuttaa välittömästi oppimismenestykseen. Itsetunto perustuu kahteen erityyppiseen arvioon.

Tulokselliseen toimintaan perustuva itsetunto on sitä vahvempi, mitä enemmän koetaan olevan kyvykkäitä. Siihen liittyy voiman tunne, olen ”oman itseni herra”.

Oppimisprosessiin sisältyvät riittävän haastavat, mutta kuitenkin opiskelijan kykyjään vastaavat oppimisteot aiheuttavat positiivista vaikutusta itsetuntoon.

Arvon ja hyveen tunteeseen liittyvä itsetunto heijastaa todellisen minän ja ihanneminän välistä suhdetta: mitä enemmän muistutamme omissa silmissämme ihannettamme, sitä enemmän arvostamme itseämme.

Ihanne-minämme edustaa kaikkia hyviä asioita, joita haluaisimme liittää todelliseen minäämme. Suhtaudumme arvioivasti itseemme, ja tämän jatkuvan itsearvioinnin tulos on itsetuntomme, joka vaihtelee suhteessa itsearvostuksemme määrään.

Itsetunto on tunneperäinen ja vaikuttaa välittömästi käyttäytymiseen. Jokainen ihminen pyrkii näkemään itsensä positiivisessa valossa.

Itsetunto rakentuu paljolti juuri subjektiminästä peräisin olevalle kyvykkyyden ja voiman tunteelle. (Liebkind 1988, s.69)

Elämäntilanteessa, kun ihminen muodostaa uudelleen käsitystään identiteetistään ja itsetuntokin joutuu koetukselle, on hän hyvin herkkä vastaanottamaan kritiikkiä ja tekemään johtopäätöksiä, jotka saattavat vaikuttaa pitkään hänen tulevaisuudessaan.

4. Maahanmuuttajien oppimisprosessin erityisvaatimuksia konstruktivistisen oppimiskäsityksen valossa

Vaikka oppiminen on oppijan prosessi, on myös opetus merkityksellistä. Opettajaa tarvitaan suuntaamaan ja ohjaamaan oppimista osoittamalla sille tavoitteet ja arvioimalla (reflektoimalla) oppimista. Itseohjautuvuudelle perustuva malli ei välttämättä toimi heti alusta alkaen maahanmuuttajille, koska opiskelijoilla ei ehkä ole motivaatiota eikä riittäviä edellytyksiä valita relevanttia oppiainesta, saati arvioida yksin omaa ymmärtämistään ja oppimistaan.

Konstruktivistinen oppimisenäkemyks kyseenalaistaa sellaisen yksityiskohtaisen opetuksen etukäteissuunnittelun, jossa oppijan yksilöllistä lähtötilannetta ei huomioida. Opettajan tulisi pystyä suunnittelemaan sellainen joustava "oppimisympäristö", jossa oppijan on mahdollista rakentaa tietämystään omista lähtökohdistaan. (Rauste-vonWright & vonWright, 1994)

Tarkastellaan konstruktivistista oppimisprosessia maahanmuuttajaopiskelijan näkökulmasta. Seuraavat pedagogiset implikaatiot tarjoavat apuvälineitä opetustyön kehittämiseksi. Uusissa tilanteissa konstruktivistisen oppimiskäsityksen soveltaminen riippuu väistämättä opettajan tiedoista ja taidoista ja luovasta joustavuudestaan. (Rauste- von Wright, von Wright & Soini, 2003, 162- 176)

- Uutta tietoa omaksutaan aiemmin opittua käyttämällä
Opiskelija ei ole ´tabula rasa´, vaan aikaisempi tieto tai odotus uudesta hyödynnetään. Avoin, salliva ilmapiiri, jossa luottamuksellisuus on arvossaan, saa maahanmuuttajan esittämään käsityksiään. Epävarmuus tai pelko tulla nolatuksi estävät omien skeemojen esittelyn. Jos opittava asia pystytään liittämään arkielämään, se on aina mielekkäämpää oppia.
- Oppiminen on oppijan oman toiminnan tulosta

Opiskelija päättää, mihin hän pystyy. Vahvan itsetunnon siivittämänä maahanmuuttaja uskaltaa kokeilla uusia strategioita. Siitä, miten opiskelija oppii, ei riipu vain se, kuinka paljon hän oppii, vaan myös itse oppimisen kohde.

- Ymmärtämisen painottaminen edistää mielekästä tiedon konstruointia.
Ymmärtäminen edellyttää aina laajempaa kontekstia ja tietoisuus siitä, mitä ymmärretään tai ei, auttaa paljon oppimisprosessissa eteenpäin. Kuitenkin pyrkimys kasvojen säilyttämiseen, tai haluttomuus ilmaista tietämättömyyttä saattaa johtaa vaan asian ulkoiseen oppimiseen.
- Sama asia voidaan tulkita tai käsittää monella eri tavalla
Väärinkäsityksiä saattaa syntyä sanavalinnoista, ymmärtävä tulkinta taas takaa että asia on ymmärretty ja samalla oppimistulokset saavutettu. Tärkeämpää kuin määrä, on miten se on ymmärretty.
- Oppiminen on aina kontekstisidonnaista.
Abstrakti käsitteellistäminen, opitun tiedon käyttäminen erilaisessa kontekstissa vaikeutuu kielitaidon ollessa puutteellinen. Helposti kytkeytyy opittu asia tiettyyn tilanteeseen/kontekstiin.
- Sosiaalisella vuorovaikutuksella on keskeinen rooli oppimisessa.
Maahanmuuttajille erityisesti on keskeistä saada tukea ja vahvistusta siihen, että on oikeilla raiteilla, että ymmärtää oikein. Ryhmässä ja keskusteluissa tehdään omaa ajatteluprosessi näkyväksi ja samalla ikään kuin testataan sen toimivuutta. Maahanmuuttajaopiskelija tarvitsee parikseen tai ryhmään ehdottomasti suomenkieliseen, jonka kanssa varmistetaan asia. Suomen kielen kannalta ainakin. Siksi ihan homogeeniset maahanmuuttajaryhmät eivät välttämättä toimi niin hyvin.

- Tavoitteellinen oppiminen on taito, jota voi oppia
Oppimaan oppiminen on opintokokonaisuus, joka sisältyy maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksiin. Erilaisia strategioita ja menetelmiä on hyvä hyödyntää ja löytää itselleen sopivimmat. Erityisesti uusien suomenkielistensanojen ja käsitteiden ulkoa oppimiseen tarvitaan apuvälineitä. Jäähän usein suomen kielen kehittäminen maahanmuuttajan omalle vastuulle.

- Oppimista voidaan evaluoida monin kriteerein
Jos maahanmuuttaja tietää etukäteen oppimiskriteereistä hänen on helpompaa hahmottaa koko kokonaisuuden ja oppimisprosessin laajuuden sekä auttaa itsereflektiivisiä valmiuksia. Oppimisen arvioinnissa painopiste on suoritteen sijasta oppimisprosessissa.

- Opetussuunnitelmien tulisi olla joustavia
Maahanmuuttajaopiskelijoiden on usein hyvin vaikea ymmärtää näkemystä tiedon suhteellisuudesta ja erilaisista käsitysvaihtoehdoista. Hyvin tarkkaan etukäteen määrätty opetussuunnitelma taas ei kuulu konstruktivistiseen oppimisprosessiin. Oppijan erilaiset lähtökohdat vaativat jouston mahdollisuuden. Opetussuunnitelmaan kirjataan väljästi keskeiset tavoitteet ja ideat, jotka mahdollistavat koulutusvaiheen kokonaisosaamisen.

Ammattiopettajan, joka haluaa toimia tasa-arvoisuuden nimissä, täytyy myöntää, että niin kuin lukihäiriöiset oppijat niin maahanmuuttajatkin tarvitsevat erikoiskohtelua.

Helsingin diakoniaopiston selvityksessä todettiin vammaisten, maahanmuuttajien ja muiden syrjäytyneiden ryhmien tilanteen olevan monessa suhteessa yhteneväisen. Kaikkia ryhmiä yhdistää halu päästä osalliseksi yhteiskunnan jäsenyydestä, mikä tapahtuu luontevimmin työn kautta. Myös opiskelijoiden osallisuus omien opintojensa suunnitteluun ja toteutukseen koettiin puutteellisena. (Vakimo, 2001)

Matinheikki-Kokko on tutkinut maahanmuuttajien ohjaavissa koulutuksissa toimivien ohjaavien opettajien kulttuurikompetenssia. Kolmen lähtökohdan ilmenemisenä oli *tietoulottavuus*, joka sisälsi ammattikompetenssin lisäksi yhteiskunnallisen tietoisuuden yhteiskuntaerojen vaikutuksesta maahanmuuttajien oppimisprosessiin ja vuorovaikutukseen koulussa, *asenteet*, joka käsitti opettajan tietoisuuden omasta kulttuurista ja kulttuurierojen merkityksestä toisesta kulttuurista tulevien oppimiseen ja sopeutumiseen. Kolmas kriteeri oli opettajan opetus- ja ohjaus*taito* vastata toisesta kulttuurista tulevan tarpeisiin asianmukaisesti. (Matinheikki-Kokko, K. 1999, 293).

Hän nostaa esille, että kulttuurikompetenssin oppimisen ohjausta vaikeuttaa se, että alan tutkimukset käsittelevät oppimisen lopputuloksesta käsin eikä oppimisprosessista käsin. (Matinheikki-Kokko, K. 1999, 293).

5. Pohdinta

Olen pyrkinyt kehittämishankkeessani käsittelemään maahanmuuttajien oppimisprosessiin liittyviä erityispiirteitä. Hankkeeni tarkoitus ei ollut perehtyä syvällisesti johonkin tiettyyn ongelmankohtaan, vaan antaa katsaus maahanmuuttajan kohtaamista ongelmista, kun hän muuttaa uuteen kulttuuriympäristöön.

Kysymyksen käsittely on siinä mielessä ongelmallista, että yksilölliset tarpeet saattavat poiketa hyvin paljon edellä esitellyistä piirteistä. Yleistykset ovat vaarallisia, erityisesti maahanmuuttajien kohdalla, jotka usein toivovat, että heitä kohdeltaisiin ennen kaikkea yksilöinä, eikä kaikkia omaan etniseen ryhmään liittyviä ennakkoluuloja tai ominaispiirteitä yhdistettäisi heihin.

Kehittämishankkeeni tavoitteena oli tuoda esille maahanmuuttajien oppimisprosessiin vaikuttavia tekijöitä, kiinnittää erityisesti ammattiopettajien huomio maahanmuuttajissa piilevään potentiaaliin ja häivyttää ennakkoluuloja maahanmuuttajia kohtaan.

Maahanmuuttajia ottaa Suomessa vastaan omaleimainen kulttuuri, johon sopeutumiseen menee aikaa. Aikuisena ei ole helppo löytää uusia ystäviä valtakulttuurista, jo keskustelukaverin löytäminen tuottaa joillekin vaikeuksia. Vieraalta ihmiseltä taas ei ole soveliasta tiedustella pikkuongelmista, siksi usein on opettaja se, jolta arkielämänsäkin liittyvistä asioista voidaan kysyä.

Maahanmuuttajia opettaessa on otettava huomioon, että hänellä ei välttämättä ole koulun ulkopuolella yhtään suomalaista tuttavaa. Myös luonnollinen tukiverkosto, joka tavallisesti muodostuu vuosien varrella jokaiselle Suomessa syntyneelle, puuttuu useilta maahanmuuttajilta. Siksi mahdollisiin vaikeuksiin voi tarjota tukea ja auttaa löytämään ratkaisuja.

Oppimisprosessissa jokaisen aikaisemmat tiedot aktivoidaan, niistä keskustellaan ja käsitteellistetään. On olemassa vaara, että maahanmuuttajaopiskelijalle tulee aina kysymyksiä tyyliin, mitä mieltä sinä maahanmuuttajana siitä asiasta olet, miten teillä kotimaassa, jne. Ryhmän

toimivuuden kannalta ja myös pedagogisesti oikein olisi antaa mahdollisuus valita, haluaako hän korostaa tietyssä tilanteessa ulkomaalaista taustaansa vai jäädä muiden opiskelijoiden tavoin asian käsittelyssä Suomen rajojen sisäpuolelle.

Vaikka oppilaitoksessa olisi monikulttuurinen ilmapiiri ja suvaitseva asenne, saattaa kadulla ohimennen heitetty loukkaus viedä maahanmuuttaja-opiskelijan oppimisinnon vähäksi aikaa. Rasisminvastainen asenne ja turvallinen keskustelutuokio opiskelijaryhmässä saattaa olla hyviä keinoja päästä asian yli.

Nyt kun medioissa puhutaan laajasta työperäisen maahanmuuton tukemisesta, tuntuu kurjalta, että Suomessa tällä hetkellä asuu lähes 55 000 työvoimaan kuuluvaa ulkomaalaista, joista joka neljäs on työttömänä. Sen lisäksi suuri osa on ammattitaitoaan tai odotuksiaan vastaamattomissa tehtävissä.

Toivottavasti aikuisten maahanmuuttajien pääseminen ammatillisiin koulutuksiin helpottuu ja yhä useampi rohkenee hankkimaan Suomessa uuden ammatin.

Lähteet

Alitolppa-Niitamo, A. 1992. Kun kulttuurit kohtaavat. Keuruu: Otavan painolaitokset.

Jaakkola, M. 2005. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987 – 2003. Työpoliittinen tutkimus 286. Viitattu 26.5.2007. [Http://www.mol.fi](http://www.mol.fi), julkaisut, työpoliittiset

Koro, J. 1993a. Aikuinen oman oppimisensa ohjaajana. Jyväskylän yliopisto

Koro, J. 1993b. Itseohjattu oppiminen – aikuiskoulutuksen tavoite vai väline. Teoksessa Aikuisten oppimisen uudet muodot. Toim. T. Toivainen, A. Kajanto. Jyväskylä: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 21- 48

Lepola O. 2000. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Helsinki: SKS.

Liebkind, K.1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Maahanmuuttajat: kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Toim. Liebkind, K., Helsinki: Gaudeamus.

Matinheikki-Kokko, K. 1999. Kulttuurikompetenssin oppiminen toisesta kulttuurista tulevien ohjaustyössä. Teoksessa Oppiminen ja asiantuntijuus. Toim. A.Eteläpelto, P.Tynjälä. Helsinki: WSOY, 291- 305

Vakimo, T. 2001 Meissä olisi mahdollisuus, mutta meitä ei halua kukaan! Selvitys maahanmuuttajien ja muiden erityisryhmien erityisopetuksen ja erityisen tuen tarpeesta. Helsingin diakoniaopisto. [Http://www.hdo.fi](http://www.hdo.fi), projektit, projektiraportit.

Rauste- von Wright, M. & von Wright, J. 1994. Oppiminen ja koulutus. Porvoo: WSOY.

Rauste- von Wright M., von Wright J., Soini T. 2003. Oppiminen ja koulutus. 9. uusittu p. Helsinki: WSOY.

Kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007–2015. Uudistuva, ihmisläheinen ja kilpailukykyinen Suomi. Viitattu 8.4.2007.

[Http://www.tietoyhteiskuntaohjelma.fi](http://www.tietoyhteiskuntaohjelma.fi), tietoyhteiskuntastrategia.pdf

Tulevaisuusluotain. 2006- Verkostoitumisesta voimaa osaamiseen. Loppuraportti. Elinkeinoelämän keskusliitto.

Tynjälä P. 1999. Konstruktivistinen oppimiskäsitys ja asiantuntijuuden edellytysten rakentaminen koulutuksessa. Teoksessa Oppiminen ja asiantuntijuus. Toim. A.Eteläpelto, P.Tynjälä. Helsinki: WSOY, 160- 179

Työmaa 2008 – 2012. Työperusteista maahanmuuttoa ja maahanmuuttajaväestön työllistymistä edistävä aikuiskoulutusohjelma. Opetusministeriön ja työministeriön yhteisen virkamiesryhmän ehdotus 16.3.2007

Työvoima 2025. Työpoliittinen tutkimus 325, 2007. <http://www.mol.fi> julkaisut, työpoliittinen tutkimus sarja. Viitattu 8.4.2007

Makkonen T. 2003. Syrjinnän vastainen käsikirja. IOM. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.